

HÓBORNÉ KISS GABRIELLA - HÓBOR JÓZSEF

Az 1843-44-es országgyűlés és Zala megye

Bevezetés

A **reformkor** hazánk történetének egyik legfontosabb korszaka. Az "első reformnemzedék", ahogy Szekfü Gyula nevezte a korszak szellemi elitjét, ebben az időben emelte be hazánkat az európai haladás fő irányába. Szerepük nemcsak a magyarországi, hanem a Habsburg-birodalom egészének modernizációja szempontjából is igen jelentős.

A politikai, jogi, filozófiai viták színterei az országgyűlések voltak. Az 1825 és 1847 között összehívott öt "reformországgyűlés" eredményei óriásiak, annak ellenére, hogy az egy-egy alkalommal elfogadott törvények általában nem voltak átütő erejűek, és önmagukban nem jelenthették sem a feudális viszonyok végét, sem a fennálló hatalmi struktúra átrendezését, sem pedig Magyarország monarchián belüli szerepének megváltoztatását.

Ezalatt a huszonhárom év alatt azonban Magyarországon, a gazdasági elmaradottság, a területi szétagoltság, a konzervatív kormányzati politika ellenére, kialakult és megerősödött egy olyan szellemi elit, mely származása és eredeti gazdasági viszonyai ellenére képes volt felismerni a feudális társadalmi rendszer modernizálásának szükségességét, lehetőségét és módját. Ez a réteg, jóllehet nem volt homogén - egymással nemegyszer keményen vitatkozó, sőt személyes ellenszenvüket sem titkoló politikusokról van szó - olyan politikai tapasztalatra tett szert, hogy az 1848-49-es forradalom alatt a kormányzati vezetést, a megyei, területi és katonai irányítást képes volt ellátni.

Ugyanakkor, éppen a reformok, a "kis lépések" nyomán, határozottan megindult a magyar polgári fejlődés is, mégpedig a reformországgyűléseken elfogadott, a hazai ipart, kereskedelmet támogató, a bankokat segítő törvények, vagy például az úgynevezett "csődületi törvény" és más, a tulajdon védelemében hozott egyéb rendelkezések, valamint a társadalmi-intézményi rendszer modernizációja révén.

A **reformországgyűlések** nemcsak a pozsonyi diéta színhelyén jelentettek pezsgő közéletet. Legalább ilyen fontosak a megyék, a megyegyűlések is.

A diétai időszakban a követutasítások meghatározása, a követjelentések értékelése a megyei nemesek, a jogban járatosak számára is mindig súlyozott feladat volt.

Ezeken különösen fontos volt az, hogy ki az a személy, aki ki tudja fejezni, meg tudja fogalmazni a megyei közvélemény akaratát, illetve képes befolyásolni azt.

Néhány megye különösen élen járt a reformok felvetésében, s országosan ismert, karizmatikus személyiségeire a többi megye is hallgatott. Csak néhány nevet említve: Perczel Mór Tolnából, Kölcsei Ferenc Szatmárból, Klauzál Gábor Csongrádból. Zala megyének két, ilyen nagy tekintélyű politikusa is volt: Deák Ferenc és Csány László.

A reformországgyűlések közül az 1843-44-es országgyűlés működésébe és ennek zalai vonatkozásaiba pillantunk be e dolgozat révén. Foglalkozunk Zala megye közgyűlésének az országgyűlés alatti munkájával, az országgyűlés fontosabb eseményeivel, különösen a zalai előterjesztésekkel, valamint a zalai követ tevékenységével. (1)

A rendi országgyűlések működése

A rendi gyűlés a XIX. századra meglehetősen bonyolult szerkezetű lett. Munkáját a **királyi szó** nyitotta meg, a királyi *propositiok* előterjesztésével.

Az országgyűlés szinterei a következők voltak:

1. **Kerületi ülés** /*circurális sessio*/
2. Az **alsó- és felső táblára** oszló **országos ülés** /*regnicolaris sessio*/
3. **Elegyes ülés** /*mixta sessio*/

A **kerületi ülésen** az összes megyei, káptalani és városi követek részt vettek. Rendszerint a kerületi ülés volt az a terep, ahol a legszabadabb szellemű felvetések elhangzottak. A kerületi ülés mintegy szelektált a megyei követek által hozott felvetések között. Tanácskozásaikról készült a kerületi jegyzőkönyv és a kerületi jegyzők által összeállított *üzenetek*.

A kerületi ülésen felterjesztett üzeneteket az **országos ülés** tárgyalta. A *personalis* (személynök) által vezetett **alsótábla** a kerületi ülés előterjesztéseit újratárgyalta, majd elfogadta, vagy elvetette, illetve módosította.

Ezután került a javaslat a **felső tábla** elé. A főrendek szintén megtárgyalták, módosították. Ha elutasították az előterjesztést, akkor az ún. *válaszüzenet*ben visszaküldték az alsó táblához, onnan pedig a kerületi táblához. Az üzenetek csak ritkán mentek végig egy soron, gyakori volt az ide-oda küldözgetés.

Ha mégis sikerült a kerületi, illetve alsó táblai javaslatot a főrendekkel is elfogadtatni, akkor került a **királyhoz** a felirat. A **felirat** a kancellárián keresztül

jutott el az uralkodóhoz. A királyi válasz, az **elhatározás** (*resolutio*) lehetett vagy igenlés, vagy elutasítás. Ha elutasító volt a felíratra adott válasz, de a rendek ragaszkodtak elképzeléseikhez, az egész procedúra megismétlődött. Ha nem, akkor lekerült a napirendről.

Ha a király elfogadta a javastatot, akkor azt **szentesítette**, kihirdettette, tehát **törvényerőre** emelte.

Az országgyűlést a király hívta össze, három évente. A királyi meghívólevelet a megnyitónap előtt hat héttel a megyegyűlés előtt ki kellett hirdetni. (2)

A megyéknek tehát hat hét állt rendelkezésre, hogy követeket válasszanak és számukra **követutasítást** adjanak. 1606 óta a megyék két-két követet küldhettek a rendi gyűlés alsótáblájába.

A **követek** a megyéket képviselték, felhatalmazásuk a követutasítás képvisellete volt. Ha a megyegyűlés a követ szereplését nem tartotta kielégítőnek, joga volt visszahívni, s igaz ez fordítva is: ha a követ nem fogadta el a megye módosításait, joga volt visszaadni megbízatását. Bár az egyéni mozgástér ezért igen kicsi volt, a legkiválóbbak mégis képesek voltak kitűnni, meghatározóan befolyásolva a megyei és az országos közvélemény alakulását.

A megyék **állandó választmányokat** neveztek ki, amelyek igyekeztek az országgyűlés kezdetére tervezetüket összeállítani és ezzel menni a megyegyűlésre, ahol pontról - pontra szavaztak az előterjesztésről. Így készült a követutasítás, melynek egyik szerkesztője mindig az egyik alispán volt.

Az országgyűlés ideje alatt a követek rendszeresen jelentéseket küldtek, ugyanakkor iratokat és kiegészítő felhatalmazásokat kértek. Ezeket a diéta alatt rendszeresen üléselő **megyegyűlés** előtt ismertették, ahol, ha kellett, megfogalmazták a **pótutasításokat** is.

Az országgyűlést követően a követek **végjelentést** készítettek megyéjük számára. Ezt ünnepélyes megyegyűlésen mondták el, ahol a jelentést méltatták, esetleg kiegészítették. Az elfogadott törvényeket felolvasták.

Az országgyűlés eredményességét is jegyzőkönyvbe mondták. A reformkori követjelentések jó részét ki is nyomtatták. A követi jelentések, értékelések az országgyűlések jó krónikái, jól mutatják a követek stílusát, személyiségét betekintést engednek a megye közéletébe.

Politikai küzdelmek és követválasztás Zala megyében 1843-ban

Zala megyében a helyi hatalom a XIX. század első harmadában a jómódú, középbirtokos nemesség kezében volt.(3) Ezek jó része a liberális reformeszmék követője volt. Mivel a főnemesség nem vett részt közvetlenül a közéletben (4) a konzervatívok bázisa nem innen ered, hanem az egyház befolyása által.

Zala megye egyháziilag a zágrábi, a szombathelyi, jórészt azonban a veszprémi püspökséghez tartozott. Itt a püspök, esztergomi hercegprímássá való kinevezéséig Kopácsy József (5) volt. 1842-ben helyére Zichy Domokos került. A káptalan élén Bezerédy Miklós kanonok állt.

A Zichyek Fejér, Tolna, Veszprém megyék nagybirtokosai, befolyásukat érvényesítették a konzervatív, udvarhú politika szolgálatában, akár polgári, akár egyházi területen tevékenykedtek is .

Így természetesen nem véletlen, hogy Zichy Domokos tudtával és támogatásával, az alsópapság és a kismemesség reformellenes rétegeinek megnyerésére és befolyásolására tetemes összegek áramlottak ki. A klérus antiliberalis akcióját egyébként Majláth Antal kancellár, József főherceg nádor, valamint Kopácsy József hercegprímás tervelte ki 1842 februárjában.

A Zalában szervezkedő konzervatív ellenpárt vezére Forintos György (6) volt. A klérustól kapott összegekből pénzelte a kismemesség megnyerését célzó akciókat.

Jelszavuk: a "*Nem adózunk!*", a kismemességet leginkább megosztó kérdést vetette fel demagóg módon, s a liberális politika alapelemét, a közteherviselés elvét támadta.

A birtoktalan nemesség, mégha a többi haladó gondolatot elfogadta is, e kérdésben felettébb nehezen volt megnyerhető. Érdemes volt tehát etetni, itatni, kocsμάztatni ezt a könnyen befolyásolható, ám igen nagyszámú réteget.(7) A szavazáskor a megyegyűlésen csak a létszám számított.(8)

A támadás fő célja: megbuktatni Deák Ferencet, az ellenzék elismert megyei és országos vezetőjét. A konzervatívok fellépése sikerre számíthatott az ellenzék belső megosztottsága miatt. A két, egymással megbékélni nem tudó csoport, az úgynevezett "vágatva haladók" Csány László körül, a "fontolva haladók" pedig Hertelendy Károly - Deák korábbi követ-társa - mellett szerveződtek.(9)

Ellentéteik, amelyek korábban inkább csak elviek és nem jelentősek voltak, mostanra kiéleződtek, mivel a megyei hivatalokba rendre a Csány-párt hívei kerültek.

A háttérbe szorult Hertelendy-hívek csak az alkalomra vártak, hogy visszaüssenek. Sajnos ez be is következik az 1843. április 4-i követválasztó megyegyűlésen.

Forintos György, a klérus által támogatott konzervatív nemes, az 1840-es tisztújítás vesztesének, Hertelendy Károlynak jóvoltából tehát a másik tábor egy részére is számíthatott. Emiatt lett ez a kisstílű, egyébként jelentéktelen, bukott tisztviselő, fontos eszköz az egymásnak feszülő különböző politikai erők harcában.

Mivel pedig 1819 óta a megyegyűlésen a fejenkénti szavazást alkalmazták, minden kisnemesi szavazat, Zalában tehát közel hatezer fő megszerzése fontos volt. Ezért a konzervatív erők a kisgörbői táblabíróra és társaira támaszkodva, kíméletlen, a demagógia mellett a nyílt fenyegetéstől és erőszaktól sem visszariadó támadásba mentek át.

Jellemzi a helyzetet Forintos Györgynek a köznemesség között terjesztett kiáltványa:

"... Az adónak elvállalásával következhető veszélyek e következők: mihelyst annak csak egy részét is elvállaljuk, azonnal vérrel szerzett !!! felséges királyunk által biztosított nemzeti szabadságunk megcsorbitására alkalmat adunk, és végét nem érzük a folyton-folyvást növekvő adók sorának; ezt fogja követni az, hogy a nagyobb birtokosok ki fogják vinni azt, hogy p. o. a 200 pengő forint jövedelmen, vagy 500 holdon alul biró nemeseknek szavazati joga nem létszen, s akkor a köznemességből ily jövedelmes, avagy hold számmal nem biró nem találhatván, általában eltörlik szavazati joguk; azután pedig, ha még az ősiség és a birhatási jog is eltöröltetik, akkor aztán a már adóval megterhelt szegény nemesség fizetni nem tudván, annak javai elkoboztatnak és idegen nemzet birtokában jutadnak; ez megtörténvén a... pór nép ki fogja vinni az országgyűlésen küldötte által leendő megjelenését és szavazati jogát és így ... fejünkre s birtokunkra törvényeket alkotnak, vérrel szerzett nemesi szabadságunkat is eltörlik, majd végre nemzetségünket megsemmisítik. Ennek következtében nem kétlem, ki utódjai átkát magára vállalni nem akarja, az ápril 3-ikai gyülekezetre Zala-egerszegen meg fog jelenni..."

S egy nem kevésbé demagóg, de még alparibb szöveg a "Nemzeti Újság" által közölt egyik zalai levélből (1843.33. sz.) :

"...Vérrel szereztük szabadságunkat, vérrel védjük azt. Legyenek a parasztok is olyan erősek, mint a mi apáink, kik ezen országot szerezték, s ha nem tetszik, vagy nehezükre esik az adó, menjenek a török szélekre, s szerezzenek maguknak,

ha tudnak, külön országot. Deák Ferencz, Horváth László kamarás és Csány László uraknak a hazaárulóknak, meg kell halni! Ki először szól, lelőjjük!..."(10)

Fő ellenfeleknek azokat tekintették, akik a közteherviselés eszméit, a törvényelőtti egyenlőség elvét, az ősiség eltörlését, s a nem nemesek birtokbírasi jogát a leendő követutasításban feltételesen megfogalmazni kívánják: Deák Ferenc és elvbarátai...

A politikai küzdelmek nem is annyira a követ kiválasztásakor, hanem a követutasítás körül erősödtek fel. A követeket általában ugyanis a követutasítás megszerkesztésekor, annak elfogadásával együtt, közfelkiáltással szokták megválasztani.

1843-ban is nyilvánvalóan arról volt szó: ha reformpárti az utasítás, akkor Deák (is) követ, ha a megyei követutasítás konzervatív irányultságú, akkor Deák biztosan nem lesz ott az országgyűlésben.(11)

A bocskoros nemességre és konzervatív gondolkodású nemesekre gyakorolt izgatás és cselszövés, melyet a hatalom indukált és szervezett, eredményes volt. A mindössze 1600 főnyi, többségében kis- és középnyemes, az 1843. április 4-i megyegyűlésen közfelkiáltással megbuktatta azt az előterjesztést, mely megadta volna a nemesek hozzájárulását a házadóhoz, az országos közpénztárhoz, az utak, hidak, stb. fenntartásához, vagyis a nemesi közteherviseléshez.

A közgyűlésen Deák Ferenc is részt vett és az események mélyen megrendítették. Így számolt be erről Kossuth Lajosnak:

" Zalaegerszegen, ápril 4-dikén 1843.

Kedves barátom !

E pillanatban végződött az ülés, melyben közel 1600 köznemes mind a háziadót, mind az országos közkasszába, utakra, hidakra, az elvállanandó költségeket felkiáltás által megbuktatta. Fenyegetések az ülés előtt számosak voltak, és gyalázó kifakadások a kortesek között személyem ellen, de zavar és rendetlenség az ülésben nem történt; Kihallgatták a szólókat csendesesen, kik közül csak egy (Forintos György) szólott ellene, valami 20-24 mellette nyilatkozott. Szólottak volna talán még százan is, mert az egész intelligencia, igen kevés kivétellel mellette volt. De a szólás teljesen sikertelen volt, mert a tömeg igen fel volt izgatva. Forintos György táblabíró, Horváth Pál táblabíró, két, egykor megbuktatott tisztviselő voltak e pártnak látható fejei, a láthatatlanok tudja Isten, kik. . .

Megbukott tehát nálunk is ezen szent ügy, s én, mint mondám Neked, a jövő országgyűlésre nem megyek.

Csak egyre kérlek, ha Pesten valaki szóba hozná megválasztásomat, kérlek az Istenre és barátságunk szentségére, hátrátsd és háritsd el a dolgot, mert én megválasztva sem vállalom el más megyéből a követséget; sok okaim vannak és elhatározásom e részében is ingatlan.

Zalából kik mennek követül, nem tudhatni még közelítőleg sem, mert menni senki sem akar. Utasításunk egyéb pontjai bizonyosan jók lesznek.
(12)

A fenti levél Zalaegerszegen kelt, így Deák még nem írhatott arról, mely aztán országos felháborodást váltott ki: a megyegyűlésről hazafelé tartó nemesek egy csoportja megtámadta Deák kehidai kúriáját. Az esetnek halálos és sebesült áldozatai is voltak. Szerencsére Deák még nem volt otthon...

Mindenesetre a közgyűlés eseményei és az utána történtek nyomán Deák szilárdan elhatározta, hogy nem vállal követséget. Az országos közvélemény persze nem akarta, nem tudta elképzelni, hogy éppen ő ne legyen ott az országgyűlésben. Több megye jelölte, s Pest, annak ellenére, hogy Kossuth teljesítette az idézett levélbeli kérést, meg is választotta. (T. i.: Deák, mint Pest megyei táblabíró ott is válsztható volt követnek!) Deák azonban erkölcsi kérdésként kezelve az ügyet, a jelölést itt is visszautasította.

Ily módon sikerült tehát a klérus és az udvar akciója: a liberális nemesség egyik legfontosabb politikusa nem lesz jelen az elkövetkező diétán.

De ki lesz a zalai követ? Illetve követek, ugyanis nemcsak a Deáknak szánt hely, hanem a másik is üresen maradt, legalábbis átmenetileg.

A követválasztó megyegyűlés 1843. április 24-én ismét összeült. Az előző ülés eseményeinek nyomasztó terhe alatt a hangulat egészen más volt, mint a három héttel korábbi.

Pillantsunk be a történetekbe a "Pesti Hirlap" egy korabeli, április 27-i száma alapján:

"Követválasztásra kijelölt közgyűlésünket ma 10 órakar nm. gróf Batthyány Imre főispánunk éljenkiáltások közt nyitván meg, miután az országgyűlésre meghívó kir. levét felolvastatott, őexcellentiája felhívá a számosan jelenvolt RR-t kötelességök teljesítésére:

És e felhívást a megye termébe jó ideig halálos csend követé...S e csendet még sokáig nem szakasztatott volna meg, ha első alispánunk meg nem kérdezte volna a RR-t: vajon hallották-e őexcellentiájának felhívását? S erre következett a harsogó "hallottuk", mire Csány Lásztó táblabiráánk emelt szót. Fájdalommal jelentvén ki, hogy igen hallottuk, s hogy mindemmellett mégis halálcsend uralkodott a teremben, annak okát, úgy hiszi, mindnyájan egyformán érezzük.

Mert termünkben üresen látunk egy széket, annak székét, ki egyedül lehetne méltó tárgya a fölhívásnak; de mivel követeket választani mégis kötelességünk, e kötelesség teljesítésére a RR-t ő is szorgalmazá.

És ismét csend lőn, mert a számosan jelenvolt köznemesek kijelölést vártak; de miután értesítve tettek, hogy szabadon, kijelölés nélkül kell követeket választani, egyszerre kitört Deák neve, harsogott a RR. , harsogott a tömeg közt...; a mikor első alispánunk értesíté a közgyűlést, hogy Zalának mostani körülményei közt Deák Ferenc úr a követséget semmi esetre el nem vállalja ..."
(13)

Felvetik továbbá követnek:

Hertelendy Károlyt:

- elutasítja a jelölést azzal, hogy Deák nélkül nem megy /sic!/, erre szavát adta;

Kerkápoly István, első alispánt:

- elutasítja azzal, hogy ő már volt követ, s akkor is kérése ellenére választották meg;

Horvát János kamarást:

- elutasítja, mert *"ápril 4-e óta Zala nem az előbbi többé, ily megyének pedig követe lenni nem akar"*.

Csány Lászlót;

Hertelendy Györgyöt;

Csillag Lajos alispánt:

- elutasította, sőt még hivatalát is kész volt letenni, ha mint hivatalbelit, követként küldik;

Babos Józsefet:

- aki kijelenti, vason sem engedi magát elkísérni;
valamint:

Putheány Józsefet ; Csertán Sándort ; Horváth Vilmost ; Bogyai Lajost ; Farkas Károlyt ; Oszterhueber Józsefet.

Tehát mindkét alispánt és az összes táblabírákat, de a követséget senki sem fogadta el!

Az ülés eredménytelenül zárt.

A konzervatívok akciója, amely tehát Deákot a követségben megakadályozta, sikeres volt ugyan, de a megye ettől nem lett kormánypárti, nem küldött konzervatív követeket, s mint láttuk, ilyen jelölt nem is merte vállalni a megmérettetést!

Az ország - Deákat várta a követi székbe, helyére nem ülhetett akárki! Ez a súlyos erkölcsi teher nyomasztóan hatott hosszú hónapokon át.

1843. április 28-án megérkezik a nádor levele. Felszólít, hogy Zala válasszon követeket, mert ha nem, akkor büntetést kell fizetnie.

Ezt a levelet az újabb követválasztó megyegyűlésen, 1843. május 22-én olvasták fel. Minden jó érzésű, értelmes ember bízott abban, hogy mostmár végre megszületik a megoldás, ám Forintos és emberei újabb akciója miatt a követválasztást ismét el kellett halasztani.

Eredmény csak az 1843. augusztus 31-i megyegyűlésen született. Igen élénk korteskedés volt mindkét oldalon. Ugyanis ezúttal nemcsak Forintosék etették-itatták a választókat, a Csány-párt sem volt szégyenlős.

A liberálisok célja egyértelmű volt: megváltoztatni az április 4-i határozatot, s így megteremteni Deák követségének politikai feltételeit. A megyegyűlésen ezúttal csaknem 6000 nemes volt jelen, ez volt az év legnagyobb megmozdulása.

Többségük, négy ezernél többen, elfogadta az adóvállalás ügyét, a háziadót és a többi liberális idítványt. Közakarattal Deák Ferencet és Kerkápoly István első alispánt választották követté.

Deák azonban kitarzott elhatározása mellett, a követséget nem vállalta el. Hivatkozott a tavaszi előzményekre, másrészt pedig arra, hogy az országgyűlésen egy követnek nem lehet úgy dolgozni, ha megyéje két egymást követő gyűlésén más-más határozatot hoz sorsdöntő kérdésekben. (14)

A nagy politikus eltökélt szándékát tiszteletbe kellett tartani. Kerkápoly István, első alispán, így lett Zala megye követe ismét, ezúttal azonban egyedül, az 1843. évi pozsonyi országgyűlésen. (15)

Kerkápoly István, Zala megye követe

A korszak nagy zalai politikusait jól ismeri a széles közvélemény. Deák Ferenc, Csány László neve benne van a köztudatban. Ám Kerkápoly István és a Kerkápoly család neve, jóllehet a múlt században igen ismert volt, elfelejtődött.

Talán csak testvérébátyjának, Jánosnak fia, Károly képez kivételt, aki a dualizmus korában pénzügyminiszter volt (16) és Kecskeméten az ő nevét viseli egy széles utca.

De a reformkorban kétszer is követ, köztisztviselőben állt megyei első alispánnak Zalában máig sem állítottak semmilyen emléket, jóllehet igen felkészült, tisztességes, munkájában igen alapos ember volt Kerkápoly István.

Ki volt ő? Meglehetősen kevés a rá és családjára vonatkozó ismert dokumentum. Említést tesz a családról Eötvös Károly "Bakony" című kétkötetes munkájában. Eötvös szerint a Kerkápoly, illetve Kerkápolyi elnevezés a "Kerka-polje" elnevezésből alakult. A család eredete 1635-től követhető, ekkor kapják I. Lipóttól a nemességet. Nemesi birtokaik Balatonudvardi, Kővágóörs és néhány kis település területén található. A család protestáns vallású volt.

Kerkápoly István 1789. március 26-án született. Politikai pályája az 1828-as tisztújításon indult. Ekkor lett a kővágóörsi középúrbirtokos Tapolca járás főszolgabírája, az őt támogató protestáns nemesek pártolása folytán. Mint főszolgabíróvá választják meg követnek Deák Antal mellé az 1830-as országgyűlésre. Nagy szó volt ez egy 90%-ban katolikus megyében!

A tapolcai járás szolgabírája, majd 1834. szeptember 22-én megválasztják Zala megye második alispánjává. 1837. szeptember 25-től pedig, egészen 1848. februárjában bekövetkezett haláláig, első alispán.

Felesége Kelemen Róza. Nyolc gyermekük született, öt fiú, három leány.

Gyermekeikről is kevés adat van: egyik fia, Móric nemesi testőr lett, Tivadar részt vett a szabadságharcban, Balázs pedig Zalaegerszegen főlevéltáros volt.

Az 1843-44-es országgyűlés fontosabb eseményei a megnyitótól a zalai követ megérkeztéig (1843. május - szeptember)

Az országgyűlés 1843. május 18-án vette kezdetét, Pozsonyban. A résztvevők összetétele az előzőekhez képest jelentősen megváltozott. Nemcsak Zalában, máshol is voltak botrányok, így a nagy nevek közül, Deák mellett mások is hiányoztak. Ugyanakkor sok, később fontos szerepet játszó politikus került előtérbe. Például Szemere Bertalan Borsodból, Vukovics Sebő Temesből, Perczel Mór Tolnából és mások.

Persze nagyon hiányzott Deák, aki higgadtságával, szervezőkészségével, tekintélyével a liberálisokat integrálni tudta volna. Így az ellenzék vezetése leginkább Klauzál Gábor (Csongrád megye) kezébe ment át, aki folyamatos kapcsolatot tartott Deákkal és közismerten kiváló szónok hírében állt.

A felsőházban a reformok hívei Batthyány Lajos körül csoportosultak.

A konzervatív politika vezéralakja ezen az országgyűlésen Apponyi György volt, az 1842-ben elhunyt Dessewffy Aurél utódjaként.

Az országgyűlés elnöki tisztét ismét József főherceg, nádor (17) töltötte be. Az agg politikusnak ez volt az utolsó ilyen jellegű szereplése. Ő nyitotta meg ünnepélyesen az országgyűlést.

Május 20-án került sor a királyi *propositiok* felolvasására, tehát a kormány tárgyalási javaslatainak előterjesztésére.

Ismerkedjünk meg a királyi előterjesztésekkel!

1) *Országos választmány dolgozzon a Duna szabályozás, a katonai élelmezés és szállítás, valamint a büntetőtörvénykönyv módosításáról, javaslatait terjessze az országgyűlés elé, ahol ez alapján döntsenek.*

2) *Szülessen törvény a megyei kihágások ellen, mellyel megtorolhatók a követválasztáskor jelentkező atrocitások.*

3) *Rendezzék a szabad királyi városok jogi helyzetét, hogy részt vehessenek az országgyűlésen.*

4) *Tegyen az országgyűlés javaslatot a közlekedés javítására.*

5) *Pótolják a hiteltörvény hiányait.*

6) *Készüljön törvényjavaslat egy országos Hypotheka Bank felállítására.*

7) *Foglalják törvénybe, hogy az országgyűlési szállásokért bért kell fizetni.*

8) *Az országgyűlési választmányra előlegezett félmillió aranyat térítsék vissza.*

A királyi előadásokat általában jól fogadták. A benne felvetettek valós, fontos reformkérdéseket is tartalmaztak.

Ezt a rendek első országos tanácskozásán ki is fejezik, az ellenzék részéről is. De már itt felvetik azt is, hogy vannak egyéb kérdések is, melyeket meg kívánnak vitatni. Ennek szellemében készült a válaszfelirat is, melynek végén arra kéri még a királyt, hogy a már 1840. május 7-én felterjesztett vallási sérelmek ügyére is válaszoljon.

A követigazolások során észrevételezik, hogy nincs Zala megyének követe. Ekkor hangzik el, az 1843. május 17-i első kerületi ülésen Beöthy Ödön híres mondata: *"Valóban, valamint Franciaország dicső hadsorában Latour de Auvergne, leghíresebb granatéros neve, annak holta után is, az ezredben minden lajtsromozásokon érdemeinek emlékére felolvastatott..., úgy méltán és szívszakadva kérdezhetjük a mi törvényhozó testületünk első ülésében, ha vajon Deák jelen van-e?"*(18)

E tárgyban június 20-án levelet küld a nádor, újra felszólítva a megyét, tegyen eleget követküldési kötelezettségének, mert ellenkező esetben megbüntetik. Egyébként több követ fejezte ki sajnálkozását Deák és Zala megye követének hiánya miatt.

Az országgyűlés 1843. évi nyári időszaka nem nélkülözte a forró pillanatokot. A legélesebb és sajnos messzemenő következményű konfliktusa a horvát-magyar ellentét kiélesedése volt. Ennek előzménye, hogy az előző országgyűlés olyan határozatot hozott, hogy a magyar országgyűlés kizárólagos nyelve a magyar.

Ezt, mint azt várni lehetett, a horvát rendek és a horvát társadalom nem fogadta kedvezően. Sőt, az ún. illyr párt emmiatt olyannyira megerősödött, hogy 1843-ban már nem is jutott be senki az országgyűlésbe az ottani magyarbarát pártból.

Az "illyr" követek aztán, megfelelő követutasításaiknak - bár a kerületi üléseken még magyarul beszéltek - az országos ülésen latinul adták elő mondandójukat. Ebből olyan elemi erejű felháborodás következett, hogy az alsótábla azonnal feliratot juttatott el a királynak a magyar nyelv kizárólagossága ügyében. (19)

A szenvedélyes állásfoglalások, amelyek nélkülözték a toleranciát e kényes ügyben, nagy energiákat vontak el az érdemi munkától és végeredményben az udvarnak kedvezett. Az óhajokkal szemben ugyanis, az illyr párt Horvátországban nemhogy vissza nem szorult, sőt!

Újabb "municipiót" kapván a sérelmekből, az ottani magyarbarát csoportokkal szemben mindenütt ők kerültek hegemon helyzetbe. Az udvar pedig nem várt bázist talált bennük így, a reformokat sürgető, de a nemzetiségi kérdésekben szűkkeblű magyarokkal szemben.

A júliusi ülések legfontosabb témái: a nyilvánosság és a szólásszabadság, a cenzúra nélküli országgyűlési tudósítás megteremtése, valamint az, hogy az országgyűlés ezután Pesten legyen. Felvetődött a sok vitára okot adó vallási sérelmek témája is.

Augusztusban került sorra az országgyűlési szállások problémája.(20) Ugyancsak tárgyalták a büntetőtörvénykönyv módosítását, javasolták a bírászkodás szakszerűségének javítását, az esküdtszékek felállítását és javasolták a törvény előtti egyenlőség törvénybe foglalását.

Felvetik, hogy meg kell szüntetni a börtönök embertelen körülményeit, s javasolják a halálbüntetés eltörlését.

A szeptemberi üléseken már van zalai képviselő: Kerkápoly István, a megye követe szeptember 22-én, a kerületi ülésen jelenik meg először.

Itt bejelenti, hogy nem önszántából jött, hanem a megye határozott parancsára. Természetesen, mondja szerényen, nem akarja és nem is tudja Deák Ferencet helyettesíteni.

Zala megye követének utasítása

Az országgyűlési történések további vizsgálata előtt nézzük meg, milyen utasítással érkezett Kerkápoly István Pozsonyba.

Az előzőekben megismertük azokat a zalai eseményeket, amelyek hatására a követutasítás kialakult.

Az 1843. április 4-én megvitatásra került előterjesztést az a bizottság szerkesztette, amelynek létrehozásáról 1843. február 13-án határozott a közgyűlés.

A megye által kiküldött bizottság igen nagy számú volt, minden bizonnyal a feladat és az országgyűlés vélt jelentőségének megfelelően. (21)

Munkájuk szellemisége erőteljesen tükrözte Deák hatását. Az általuk előterjesztett, 46 pontból álló utasítás kivonatát közöljük: (22)

" 1. Az Országgyűlés kiegészítéséről;

(A mandátumvizsgálat módjáról, fontosságáról)

2. Kővár vidékének az országgyűlésre meghívásáról;

(Hivatkozva az 1836. évi 21. törvény cikkelyeire)

3. A Részek visszacsatolásáról;

(Ugyancsak az említett 1836. 21. tc. alapján)

4. A kerületi ülések naplója vezetéséről;

(Vagy gyorsíróval, vagy jegyző által rögzítettésnek az előterjesztések)

5. Országgyűlési hírlap létesítéséről;

6. Az előzetes sérelmek orvoslásáról;

7. A szállás törvényes szabadságáról;

(Ez az előző országgyűlésen nem került napirendre, a főrendek hibájából)

8. A megyék beligazgatási terheinek a nemesi rend általi viseléséről;

(Ne csak az eddig is adózó nép, hanem a nemesség is adózzon a birtok arányában, mint állandó és rendes terhet; a terheket előre meg kell határozni az országgyűlésnek. A katonatartás költségei ebbe ne essenk bele, azt a védelmi rendszerrel kapcsolatban kell megoldani)

9. Nemzeti közpénztár alapításáról;

...A megyei közigazgatás terhein és költségein felyül mulhatatlanul szükséges, hogy közlekedési eszközökre, utakra, vasutakra, csatornákra és a kereskedés előmozdítására, egyéb országos vállalatokra egy országos pénztár tétesítessék...

(A nemzeti közpénztár forrásaiként megjelölték:

- a) a só felemelt árából befolyt jövedelem,
- b) a királyi hivatalok, címek, rendek, egyházi előléptetések, stb. jutalékából egyharmad rész,
- c) a külföldön élők fizessék a rájuk eső megyei költségek háromszorosát,
- d) a behozatali vám, melynek nagyságát és téteteit az országgyűlés határozná meg,
- e) a nemesség évenkénti, egyszeri, az országgyűlés és által meghatározott összegű befizetései,
- f) az országos közpénztár a befoly összegeket úgy is növelheti, hogy kamatra egy részét kiadja,
- g) a közpénztár kezelésére, működtetésére az országgyűlés alkosson törvényt)

10. *A nemzeti nyelv előmozdításáról;* (A közigazgatás minden ágában a magyar nyelvűség teljes és kötelező legyen,

-az iskolákban a tanítás nyelve magyar legyen,

-a nemzetiségi területeken is legyen tantárgy a magyar, de Horvátország területén csak a törvényhozás és a közigazgatás közös ügyeinek intézése segítésére vezessék be)

11. *Az uti okleveleknek az örökös tartományokra nézvéen egyedül magyar nyelven kiadhatásáról*

(Az útiokmányok magyar nyelvűek legyenek, s ezeket az örökös tartományokban fogadják el, sértő még az okmányok kétnyelvűsége is!)

12. *Az illyr mozgalmakról;*

13. *Népnevelésről, reáloskolák és műegyetem felállításáról;*

(Forrása a házipénztár és a nemesség tehervállalása)

14. *Büntetőrendszerről; A büntető törvénykönyvre nézve;*

15. *A katonatartásról és szállásolásról;*

16. *Duna szabályozásáról;*

17. *Nemzeti Színházról;*

18. *Ósiség eltörléséről, s ezzel összekötött tárgyakról;*

a) olyan törvény kell, amely a nemesi vagyont bizonyos kitételekkel szavatolja,

b) a zálog 16 év után nem váltható vissza,

c) a bírói zálogok sorsáról - tekintsék azokat határozatlan idejű zálognak,

d) királyi adománylevél csak a ténylegesen a *fiscus* tulajdonában levő birtokot érinthet, a más tulajdonában levő - királyi adományozásnak nem lehet tárgya,

e) a *fidei comissumok*, a kötött birtokok szűnjenek meg, ilyeneket a főrendek se hozhassanak létre,

f) a szabad rendelkezési jog kiterjesztése minden ingó és ingatlan javakra kiterjedően, úgy, hogy öröklés esetén:

- a szülő csak a vagyon feléről rendelkezhesen,
- a másik felét a gyermekek között, nemtől függetlenül kell elosztani,
- ha gyermekei nem volnának, özvegye örököl,
- ha nincs özvegye sem, oldalági rokonai örökölnék negyediziglend,
- ha ilyen sincs, az örökség az országos pénztáré (sic!) legyen

19. Telekkönyveknek a megyékbeni behozásáról;

(A hitelügyeket megkönnyítené, tkp. az 1840. 21. törvény 15.§-ának megyékre vonatkozó kiterjesztéséről van szó)

20. Bírhatási képességről;

(Nem nemesek és külföldről beköltözöttek is vehessenek, bírhatnak nemesi javakat)

21. Örök váltsággrul;

(A követeknek támogatniuk kell az örökváltsággról szóló törvényt, de részletes, konkrét szabályozáshoz kérjenek majd pótutasítást)

22. Kereskedésről;

(Mivel az elmaradottságunk egyik oka a hátrányos vám- és harmincadpolitika, ezért a vámokat és harmincadokat szabályozni kell, a gyárparar védelmében pedig védővámot kell bevezetni, s e tekintetben Magyarország és Ausztria, mint két független ország (sic!) viszonyulna egymáshoz!)

23. Nemzeti bank felállításáról;

(Az előző országgyűlésen felvetett, de királyi válasz nélkül maradt javaslatot meg kell ismétetni, szakértők bevonásával kerületi választmányt kell létrehozni a bank ügyében, s ennek meg kell felelnie három kritériumnak:

a) az ingatlanbirtokosok juthassanak hitelhez, tehát legyen egy hypotheken /ingatlan/ bank,

b) hozzanak létre földjövédelmi bankot is, hogy ennek segítségével a jobbágy a megváltandó földet egy összegben válthassa meg,

c) a közlekedés érdekében javasolják az országos közpénztárra alapítandó törlesztési bankot)

24. Utakról s hidakról;

(A kereskedelem előmozdítása érdekében az országgyűlés jelölje ki és a tervezett főpénztárból építtesse meg az országos főutakat, ha nem lesz ilyen

pénztár, akkor felajánlásokból épüljenek meg, az alsóbbrendű utakat a törvényhatóságok építsék és tartsák karba)

25. *Csatornákról s vasutakról;*

(A legfontosabb: a Duna és Fiume közötti vasút megépítése, illetve a fiumei kikötő karbantartása, forrása ugyancsak az országos pénztár, vagy a közvetlen felajánlások)

26. *Czéhek eltörléséről;*

(A követek sürgessék, ha a céhek maradnak, akkor törvény mondja ki, hogy mást, mesterségének gyakorlásában nem gátolnak, előjogaik megszűnnek)

27. *Az országos pénztár adóssága megtérítéséről;*

(A királyi kincstár által az országgyűlés előkészítésére rendelkezésre bocsátott 446.606 forint visszatérítéséről)

28. *Országgyűlés tartásának idejéről;*

(Javasolják, hogy évente, az év első felében és Pesten tartsanak gyűlést, a követek mandátuma azonban 3 évre szóljon)

29. *Országgyűlési költségek és szállások béri fizetéséről;*

(Kimondják: a szállásokért fizetni kell, mégpedig a követi szállásokért a megyének, a királyi hivatalnokoknak a kincstár, akit pedig személyében hívtak meg, ő maga fizessen, a díjakat egy választmány és a szállásadók állapítsák meg; Zala követei akkor is fizetnek, ha mások ezt nem teszik!)

30. *A királyi városok elrendezéséről;*

(El kell érní, hogy:

a) a szabad királyi városok ne függjenek a királyi kamarától, csak a Helytartótanács felügyelete alatt álljanak,

b) minden városi polgár közvetlen részt vehessen az országgyűlési választásokon, de minden közös ügyüket egy általuk választott testület intézze; kik a polgárok:

ba.) akik legalább egy éve városi házzal, vagy ingatlannal rendelkeznek,

bb.) a 3 évnél régebben városban lakó mesterek, gyárosok, kereskedők,

bc.) a városi köztisztviselők, lelkészek, segédlelkészek, vallásra való tekintet nélkül

bd.) "Minden köz oktatók" /

c) mivel a szabad királyi városok a kereskedelem és az ipar szempontjából fontosak, ezért követeik számát meg kell emelni, de ettől a megyei szavazatok számának háromszorosnak kell lenni)

31. *Az Ország választásától függő hivatalokra kijelölendők neveik közléséről;*

(Az országos hivatalokra jelöltek neveit a megyékkel közölgék, az 1840.30. tv. alapján)

32. *A vallásbeli sérelmekről;*

(Szorgalmazni kell az előző országgyűlésen tett felíratra a királyi választ, elő kell segíteni a vegyesházasságok törvényesítését)

33. *Görög nem egyesült vallásnak sérelmeiről;*

(Az előző országgyűlésen felvetett, de a főrendek által akkor fel nem terjesztett javaslatot ismét be kell nyújtani)

34. *Az egyházi tizedről;*

(Ugyanaz mint az 1840-es megyei követutasítás 20. pontja)

35. *A Ludovica katonai Nevelő Intézetéről;*

(Az 1836-os országgyűlési előterjesztést meg kell újítani)

36. *Hadi adórul; "...A köz adónak megajánlásában figyelmezzenek követ Urak ezen megye adózóinak szegény sorsára, s mind az országosan megajánlandó hadi adó mennyiségét, mind a megye portáinak számát a lehetőségig leszállítani igyekezzenek, eszközöljék egyszersmind azt is, hogy Horvát Ország a közterhek viselésében aránylagosan részesüljön."*

37. *A Királynak a hazában lakása kérése megújításáról; "...Már régebb óta ... köz óhajta a Nemzetnek, hogy Ő felsége legalább az esztendőnek egy részén Magyar Országban lakják..."*

38. *A magánosok pénzbeli viszonyairól;*

(Az előző országgyűlési követutasítás 25. pontja szerint)

39. *Sajtó szabadságrul;*

(Megújítandó az 1836. és az 1840. évi országgyűléseken már felvetett javaslat, ugyanakkor a sérelmek között felvetni javasolják, hogy a megyei követek jelentéseit csak cenzurázás után engedik kinyomtatni)

40. *Házatlan zsellérek urbéri szolgálatai megszüntetéséről;*

(Meg kell szüntetni az 1836. 7. tc.5.§. azon rendelkezését. hogy a házatlan zsellér 12 napot robotoljon)

41. *Katonai kihágásokról;*

(Az előző országgyűlés által a királynak felterjesztettek szerint)

42. *Marhavész gátlásáról;*

(Az előző országgyűlésen már felvetett, de akkor az idő rövidsége miatt nem tárgyaltak szerint, javasolják mezei rendőrség felállítását)

43. *A közhatóságok királypecsétjei körírásának anyai nyelvre áttételéről;*

(Végrehajtandó az előző követutasítás 5. pontja)

44. *Mindennemű felterjesztett sérelmek, ugy különösen a megye részéről elő adandók szorgolásáról;*

(Minden olyan sérelem és kívánalom, amelyet már az előző országgyűlésen előadtak, de a főrendek nem továbbítottak, most újra előkerüljenek, különösen szorgalmazzák:

- a) a muraközi járásnak egyháziilag a szombathelyi püspökséghez csatolását (23),
- b) a Helytartótanács a felügyelete alá tartozó Goricsány(24) plébániájára magyarul nem tudó papot nevezett ki, ezt kéri azonnal megszüntetni, ahogy az az 1840. 6. tc.8.§. szerint kötelessége lenne,
- c) a zalavári apátság a gotvitzi főapátságtól szakadjon el s kívánatos, hogy az apátság Zalaegerszegen gimnáziumot alapítson és azt tanárokkal lássa el stb...)

45. Az izraeliták polgárosításáról;

(Ugyanaz, mint amit az 1840. évi alaputasítás 32. pontja és az 1839. május 9-i megyegyűlés 1644.sz alatti határozata)

46. Az ország különféle hatóságai által a megyével közölt sérelmekről;

(Itt felsorolás következik a, - től t, - ig, melyekre a megyei követeknek javasolnak válaszokat)

E követutasítás, mint olvashatjuk, korántsem egységes szerkezetű. Az alábbiakban kísérletet teszünk az utasítást a korabeli reformkérdések szerint csoportosítani, téma és az alapkérdések fontossága szerint:

Nemzeti függetlenség

	Nemzeti függetlenség területi egység	Nemzeti kultúra, nyelv	Hazai ipar, gazdaság, közlekedés.
Alapkérdések	3.	10; 17.	16; 22; 23.
Technikai, kiegészítő jell.	2; 12; 37.	12; 13; 35; 43;	24; 25.

Polgári jogok

	Közteher-viselés	Jobbágykérdés	Törv. előtti egyenlőség	Szólás- és sajtó-szabadság
Alapkérdések	8; 9; 36.	18.	18; 20; 21; 28; 30; 45.	7.
Technikai, kiegészítő jell.	15.	40.	1; 6; 29; 31.	5.

Egyebek

	Vallási ügyek	Modernizáció	Egyéb
Alapkérdések	32; 33; 34.	26.	-
Technikai, kiegészítő jell.	4; 11; 19.	27.	41; 43; 44; 46.

Ez volt tehát az alaputasítás, mely azonban már másnap, 1843. április 4-én részben visszavonásra került, amint az kiderül Tuboly Mihály "Zala megyei és választmányi hiteles közjegyző" lakonikus feljegyzése szerint, "csak" néhány pontban.

Ezek azonban az egyébként előremutatónak és haladónak tekinthető utasítás lényegét érintették. Íme a közjegyző feljegyzése:

"Végzés a követutasítás módosításáról

Nincs változás: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7.

Változás: 8. - nem fogadták el a megyei rendek

9. - országos pénztár alapítását nem támogatják

13. - ezt segíteni, de tárgyalás esetén külön utasítást kell kérni

Nincs változás: 14.,

18. - a Király az örökösödési jogért kárpótlást fizessen

Nincs változás: 19., 20., 21., 22.

23.- mivel a megye semmit nem fizet, ezért ezek csak országos jövedelmekből hozhatók létre. További utasítást kérni, ha tárgyalják

24. - költségi ajánláshoz külön utasítást kérni

27., 28. - nem fizet a megye, külön utasítást kérni

35. - külön utasítást kérni

42. - értesíteni a megyét

46. - pótló utasítást kérni

A többi változatlanul érvényes.

T. M. "

Tehát a megyegyűlésen nem mentek át a liberális elvek sarkpontjai közül a közteherviselés alapelvein alapuló: így a birtokarányos nemesi tehervállalást (8. pont), a közpénztár létesítését tervező (9. pont) felvetést éppúgy elvetették, mint az új intézmények és létesítmények megvalósításához való hozzájárulást (23., 24. pont). Ugyancsak elvetették az országgyűlési szállásdíj kifizetését (29. pont), illetve az örökösödés kérdését korszerűen megoldó betérjesztéseket (18. pont) is.

Az elvetett javaslatok nélkül azonban a követutasítás úgy megcsonkult, olyannyira ellentétes volt a megye eddigi hagyományaival, az országos várokozásoktól és elvárásokról nem is szólva, hogy egészen 1843. augusztus 31-ig nincs követe Zalának, nem volt senki, aki vállalni merete volna azt. Kerkápoly István azonban lényegében már az eredeti követutasítással érkezhett Pozsonyba. (25)

Az erőviszonyok azonban az országgyűlési időszakban több alkalommal változtak.

1844. június 11-én, pont az aktuális tárgyalási időpontban (aligha véletlenül), a Forintos-párt újra elérte a követutasítás részbeni módosítását. Ezért a közteherviselés ügyében Kerkápoly István követ, az addigi tárgyalási magatartásával homlokegyenest ellentétes módon, a konzervatív csoporttal volt kénytelen szavazni!

Igaz, 1844. november 4-én a megyegyűlés ismét az eredeti, illetve az 1843. augusztusi utasítást rögzíti, ez azonban már nem sokat segített, tekintve, hogy az országgyűlés néhány nappal később már be is fejeződött.

Ismerkedjünk meg a nem mindennapi körülmények között megválasztott zalai követ munkájával!

Az országgyűlés és Kerkápoly István követi munkája

1843. szeptemberében, a Pozsonyba érkező zalai követ már a javában egyezkedő országgyűlés munkájába kapcsolódott be. A legfontosabb ügyek: a magyar nyelv kérdése és a szabad királyi városok jogállása.

Ezekkel kapcsolatban van ugyan a követ utasításban állásfoglalás (a 10. és a 30. pont), de a követ egészen aprólékos pótutasítást kért, mert a megegyezés igen nehéznek látszott.

Első követjelentését az 1843. november 6-i megyegyűlésen olvasták fel és helyeslőleg jóváhagyták.(26) Beszámolt az eddig történetéről és kéréseiről.

Tudósít többek között a *magyar nyelv ügyével* kapcsolatban két fontos tényről:

Egyrészt, hogy a rendek két országos ülést is tartottak e tárgyban, s az elkészített üzenetet november 2-án a főrendekhez átküldték.

Másrészt, hogy az uralkodó október 12-i leiratát is megtárgyalták, mely azt közli a rendekkel, hogy amíg új törvény nem készül, addig a horvátok a magyar országgyűlésben latin nyelven is szólhatnak. Ezt a döntést azonban a rendek nem akarták elfogadni. Kerkápoly is pótutasítást kért.

A megye a pótutasításban úgy rendelkezik, hogy a követ támogassa az országos gyűlés 1843. június 20-i döntését, melynek lényege: "*Minden nemzetnek joga van a saját nemzeti nyelvét használni minden fórumon, függetlenül attól, hogy él-e az adott országban más nemzetiség*", és ne fogadja el a királyi leiratot. Az utasításban kifejezik aggodalmukat az illyr párt tevékenysége és a pánszláv mozgalom erősödése miatt is.

Arra ösztönzik követüket, hogy igyekezzen az országgyűlésen e témában is hathatós feliratot kieszközölni.

Pótutasítást adnak a "megyei kihágások megzabolázása" ügyében is, hogy ezekkel a megalakuló esküdszékek foglalkozhassanak.

(A közgyűlésben felolvasott jelentés, az országos problémák mellett, minden átmenet nélkül, foglalkozik Kerkápoly magánjellegű kéréseivel is. A mai olvasó számára érdekes, hogy a követ nemcsak pótutasítást kért megyéjétől, hanem fát is, saját lakása és az országgyűlésre mellé delegált írnokok részére...)

1843. december 2-án fontos tanácskozás volt az alsóházban. Klauzál Gábor igen hatásos beszédben érvelt a magyar nyelv ügyében. Az alsótábla előterjesztését a felsőtábla is elfogadta.

S annak ellenére, hogy Bedekovic Lajos báró alkancellár a horvát ügy pártfogójaként lépett fel, a különben ultrakonzervatív Metternich segítségével - talán megértette az idők szavát? -, sikerült keresztülvinni a ***magyar nyelvet hivatalos nyelvvé*** nyilvánító törvényt!

Kerkápoly István igen részletes jelentést küld a megyének e botrányoktól és hangoskodásoktól nem mentes tárgyalássorozatról. Mellékeli továbbá az összes iratot és határozatot egy-egy példányban. A megyegyűlés jegyzőkönyve ezeket 1844. január 15-én regisztrálta. (27)

A Zala szempontjából is igen lényeges döntés ellen egyébként csak 16 megyei képviselő szavazott (főleg azok, ahol a lakosság többsége nem magyar).

A megyegyűlés mindenesetre emlékezteti a követet, hogy az illyr párt megzabolázása az alaputasításban benne van. Kérik továbbá a zágrábi vérengzés kivizsgálását. (28) (29)

A megyét erősen foglalkoztatta a ***katonai élelmezés és beszállásolás*** kérdése is.

E tárgyban Kerkápoly István 1843. december 9-én szólalt fel először. Kifejtette, hogy a katonai elszállásolás nem jelent egyforma terhet az ország más-más területén, mivel a gabonaárak és egyéb feltételek erősen eltérőek. December 11-én újabb felszólalásában felhívja a figyelmet arra, hogy Zala meg van rakva katonasággal. Ellátásuk súlyos nehézséget okoz. Az esetben azonban,

ha ezt központi keretből rendeznék, a katonatartás már nyereséges lehetne a megyének.

Mivel pedig az épületek is rendelkezésre állnak, Zala vállalná is a további elhelyezést. A tervek azonban Vasnak és Sopronnak kedveznek. Kéri a tervezet módosítását. (30)

Az országgyűlési munka igen kimerítő lehetett. Nemcsak azért, mert rengeteg ülésnap volt, hanem azért is, mert nagyon sok témát vetettek fel, s így szétforgácsolták erejüket. Ráadásul, mint ismert, ha egy-egy felvetés nem egyezett a követ eredeti utasításával, köteles volt a megyéjétől új utasítást, vagy kiegészítést kérni.

A legjellemzőbb példa erre **a városok ügyének** kerületi és alsó táblai ülése.

E kérdéskör már az 1839 - 40-es országgyűlés előtt is szerepelt, így joggat várták, hogy az ismételt előterjesztés nyomán hamarosan törvény lesz. A városoknak, illetve a városi polgároknak a törvényhozásba való bevonása halaszthatatlan fontos feladat volt a liberális megyék szerint.

A legtöbb megye, így Zala is támogatta e reformgondolatot. (Igaz, mint jeleztük, csak annyira, hogy a városiak aránya csak harmada lehessen a megyei követek számának!)

Ezzel szemben a kormány, a főispánokon keresztül, erőteljes lépéseket tett a követutasítások visszavonására, illetve módosítására.(31) Az akció eredménye: ülésről-ülésre csökkent a liberális tábor.

Az alsó tábla 1844. június 18-i ülésén Klauzál Gábor arra hívta fel a figyelmet, hogy milyen fontos a városok ügyét rendezni, hiszen nincs és nem is lehet haladás Magyarországon a városi polgárság nélkül. Ezért rosszul teszik a megyék, ha visszovonják az eredeti utasításukat.

A városokkal kapcsolatban kilenc üzenetet váltott az alsó- és a felsőház. A főrendek egyetlen felterjesztést sem fogadtak el. Vita folyt arról, ki lehet képviselő, hogyan lehet megválasztani, hány teljesértékű szavazata legyen a városoknak.

Az alsótábla minden kompromisszumkészsége, engedékenysége hiábavalónak bizonyult. Még olyan jelentéktelen dologban sem sikerült megoldást elérni, hogy a "*közlakos*" helyett a "*polgár*" elnevezést használhassák! A főrendek ugyanis ragaszkodtak ahhoz, hogy csak bizonyos vagyonnal bírót illethessen a "*polgár*" név, aki egyben választó is. A felsőtábla makacssága folytán végül is e felvetésből ismét nem lett törvény.

A vitában ezért többen a felsőház szükségességét is kétségbe vonták, mint felesleges, gátló tényezőt!

Kerkápoly István, az országgyűlésről beszámoló összegző követjelentésében (32) hosszasan értékeli a városok ügyét és a kudarc okait. Ő is felveti ennek okán a rendi gyűlés megreformálásának szükségességét. (33)

Több tárgyalási napon foglalkoztak a **büntetőtvények** módosításával, illetve a **börtönviszonyok** javítását célzó javaslatokkal. Országos válaszmányt is kijelöltek a kérdés vizsgálatára. Az elkészült jelentés egy részét meg is tárgyalták (*I. A bűnök és büntetések; III. A börtönviszonyok*), vagy várták póttutasítások beérkezését (*II. Az esküdtszékek felállításáról*). Az elkészült javaslatokat a felsőtábla nem fogadta el. (34)

A **vallási problémák** folyamatosan szerepeltek a tárgyalt napirendek között. Csak részeredmények születtek, ám a lelkiismereti szabadság és a vallások egyenlőségének elismerése a liberálisok fontos sikere. (35)

A **hitelintézetekkel** kapcsolatban születik ugyan megállapodás, de az eredeti javaslatok csonkultak, s a hitelintézetek tervezett felállítását nem sikerült elérni. (36)

A **magánjog** átalakításáról számos indítvány érkezett, nagyon sok tárgyaláson téma volt. Eredménye, Kerkápoly István végjelentése szerint: **"Az ősiség fája alapjaiban megrázott és kipusztítására már ezen az országgyűlésen sor kerülhetett volna, ha azt nem zárja be idő előtt a király."**

Igen jelentős eredmény az ún. **"birtokképeség joga"**. Ez ügyben 1844. augusztus 29-én lett beterjesztve a javaslat, a **"nem nemesek birtokbírási joga"** címmel.

Gyors határozat született, a felsőház is támogatta és a király is elfogadta, így törvény lett. Széchenyi István is nagy jelentőséget tulajdonított ennek. Nem véletlenül: a "Stádium"-ban már tíz évvel előbb javasolta ezt.

Ugyancsak törvény lett a **nem nemesek hivatalviselési joga**. (37)

A közteherviselés kapcsán bonyolult küzdelem bontakozott ki **polgári átalakulás** pártolói és ellenfelei között.

Az országgyűlés előtti, a követválasztási időszakban a megyékben a liberális felvetések, mindenképp a megyei kezelésben levő háziadó nemesek felé való kiterjesztését javasolták. Ez a felvetés azonban a legtöbb megyében, így Zalában is, elbukott.

Az országgyűlés liberális politikusai ezért új módon közelítettek a kérdéshez. Hosszas viták után elfogadtatták az ún. Financális Választmány mandátumát arra vonatkozóan, hogy tegyen javaslatot, miként lehetne és mekkora összegre adóztatni a nemességet is, a közös, országos jelentőségű kiadásokhoz hozzájárulandó.

E választmány előterjesztésére, lényegében lemondva az adómentességről, szoros szavazás után (29:19 arányban), elfogadták, hogy négy év alatt 10 millió 340 ezer forintot, tehát évente 2 millió 585 ezer forintot fizetnek be.

A felsőház azonban, azzal az indoklással, hogy a nemeseket csak lassan lehet adózáshoz szoktatni, a több mint 10 milliós előterjesztést 3 millióra csökkentette. Az alsótábla a módosítást visszautasította, mondván: ilyen kis összeg csak az ügyet jártná le.

Így, bár a közteheteviselés elvét kimondták, a törvényjavaslatból nem lett törvény, az előterjesztést a következő országgyűlésre utalták.(38)

Az **önálló magyar államiség**, illetve **Magyarország egysége** érdekében több előterjesztés történt.

Ezek között szerepelt a **Partium** visszacsatolásának ismételt felvetése is.(39) Már az 1836-os országgyűlésen törvényt fogadnak el erről (1836. 21. tc.), de nem hajtották végre. Sőt! Közép-Szolnok, Zaránd, Kővár és Kraszna főispánja megakadályozta, hogy megyéik követeket küldhessenek erre az országgyűlésre!

Csak annyi eredmény születik hogy az országgyűlés határozatban ítélte el és megbüntette a nevezett megyéket. A kormány a további lépéseket megátolta.

Erdély úniójáról, bár mindkét tábla akarta, az udvar szabotálása miatt, szintén nem lett törvény.

A **gazdasági modernizációról** is sok terv született. Aláírásokat gyűjtöttek egy Kereskedelmi Társaság létrehozása érdekében, a kereskedelem fellendítésére. Az aláíró megyék között volt Zala is.

A **közlekedés korszerűsítésére**, konkrétan a fiumei kikötő kiépítésére (hogy Triesztet, az osztrák kikötőt ki lehessen kerülni), valamint új vasutvonalak építésére (Pest-Fiume, Pest-Debrecen, Pest-Pozsony) tettek javaslatot. Azonban, bár elvi egyetértés volt a két tábla között, végül a megcsonkított házipénztár miatt le kellett venni a napirendről, mert nem volt pénz, csakúgy, mint a közutak kiépítésére sem.

A **vám, vámhatár**, mint alapkérdés ügyében igen éles küzdelem folyt. A kibontakozó, de még gyenge versenyképességű magyar ipar védelmében, hosszas viták után, 1844. szeptember 13-án történt meg a felterjesztés az

udvarhoz. A válaszadást húzták-halasztották. Végül november 7-én jött meg a leirat, amikor már ismert volt az országgyűlés berekesztésének dátuma (november 13.)

Ráadásul a királyi leirat a halogató taktika tipikus remeke: lehet szó önálló magyar vámhatárról, de az ehhez szükséges adatokat csak a következő országgyűlésen fogják kiszolgáltatni. (40)

Egyébként éppen az udvar ilyen taktikája miatt került sor a *Védegylet* megalapítására. Kossuth Lajos felvetése lényegében a tolnaiak, Perczel Mór 1842. óta létező kezdeményezésének országos kiterjesztése. Kieszközltek, hogy az alsótábla pártoló álláspontját mondják ki és 1844. október 6-án megalakult a Honi Iparvédegylet. Elnöke: gr. Batthyány Kázmér, alelnöke gr. Teleki László, igazgatója pedig Kossuth Lajos lett.

Megjegyzendő, hogy Deák Ferenc, aki bár korábban nem volt híve az ilyen típusú szervezeteknek, aktívan segítette a Védegylet szervezését. Széchenyi, aki személyes ellenfele volt Kossuthnak és minden kezdeményezésének, éles hangú cikkben ítéli el Deák szervezőmunkáját és próbálja őt Kossuthtal szembeállítani. (41)

Az országgyűlésen még néhány, Zalát közvetlenül érintő probléma is napirendre került, tudjuk meg a követi végjelentésből. De csak a *zalavári apátság* ügyében születik kedvező döntés: elválhat a godvitzi főapátságtól, ha Zalaegerszegen gimnáziumot létesít és azt tanárokkal ellátja. (Tehát teljesen megfelelő az eredeti követutasítás 44., idézett pontjának.)

Szó esett még a muraközi területeknek a zágrábi egyházmegyétől a szombathelyihez csatolásáról, de nem született kedvező eredmény. A többi zalai sérelemről és javaslatról szó nem került elő.

Az országgyűlés eredményei

Az országgyűlés 1844 őszén megfeszített erővel dolgozott. Versenyt futattak az idővel. A megoldatlan ügyek tömege volt előttük, nagyon sok megtárgyalva, a törvényelőkészítés stádiumában. Ezért érte váratlanul a követeket az a királyi leirat, hogy október 15-ig be kell fejezni a munkát. Metternich nyilván attól tartott, hogy minden mesterkedése ellenére, teljes lesz az ellenzék egysége, és még a főrendek is a liberális felvetések mellé állnak. A "fordulat", azaz a reformok teljes győzelmének megakadályozását szolgálta az országgyűlés idő előtti berekesztése.

A folyamatban levő ügyek lezárására az udvar végül még csaknem egy hónap haladékot adott és 1844. november 13-án zárta be az országgyűlést Károly főherceg.

Az alsótáblán általános volt az elkeseredés. A 19 hónap alatt a legtöbb kérdést végig sem tudták tárgyalni. Kijelentették, hogy a kormány iránt elveszítették bizalmukat: *"Milyen rendszer az, amely felülről is szószegő?"*

Bizalmatlanságuknak adtak kifejezést mindenekelőtt Majláth Antal kancellárral szemben.(42)

Általános volt az igény az országgyűlési munka folytatására még az évben. Hivatkoznak a rendek az 1790. 13.tv. azon pontjára, hogyha a nemzet szüksége úgy kívánja, akkor azt a törvény által előírt 3 évnél előbb is össze lehet, sőt kell hívni. Ezt a vonalat követi a zalai megyegyűlés is: meghallgatva a követ zárójelentését, kérte az országgyűlés összehívását 1845-re!

Az országgyűlés egyébként megtárgyalt összesen 104 kérdést, de csak 13 törvény született. Reformértékű alig van közte!

Íme az 1844. évi törvenycikkek:

- I. Az ország szent koronája őreinek megválasztásáról**
- II. A magyar nyelv és nemzetiségről**
- III. A vallás dolgában**
- IV. A nemesi javak bírhatásának nem nemesekre való kiterjesztéséről**
- V. A nem nemeseknek is minden közhivatalokra lehető alkalmazásáról**
- VI. A váltótörvény /1840.15.tc/ módosítása**
- VII. A csódtörvény /1840. 22. tc. / módosítása**
- VIII. A hétszemélyes táblának ezentúl a húsvétutáni törvényszakban is leendő összeüléséről, s a decretalis napok megszüntetéséről**
- IX. A közmunkák szabályozása**
- X. A futóhomok okozta károk megtérítése**
- XI. Az országgyűlési szállások szabályozása és bérlők fizetése iránt**
- XII. Az országgyűlési költségek nemesség általi térítése**
- XIII. A Hrabovszky-alapítvány rendezése**

Ezek az 1843-44. évi országgyűlés eredményei.

Mint látjuk, a magyar nyelv ügye megoldódott. Igaz, olyan politikai légkörben, hogy felerősödött a nemzetiségek soraiban a magyarellenesség, és csírájában létrejött a majdani forradalom és szabadságharcban oly sajnálatosan

tragikus szerepet játszó kényszerszövetség a császári-királyi udvar és nemzetiségi politikusok között.

Ám a gazdasági törvényhozás éppúgy kudarcot szenvedett, mint az ország egyesítésére tett lépések.

Talán a legnagyobb eredmény, hogy körvonalazódnak a kormány, a metternich-i politika hívei és a vele szemben állók csoportjai. Annyira nyilvánvaló volt az ellenzéki politika népszerűsége, hogy a kormány újra kísérletet tett a közvetlen beavatkozásra, a reformok érvényesítésének feltartóztatására. Az országgyűlés berekesztése után a megyékbe küldött adminisztrátorok azonban a liberális előretörést már nem állíthatták meg. De az is világossá vált mindenki számára, hogy a fontolva haladás kora lejárt, határozottabb fellépésre van szükség.

Az 1843-44-es országgyűlés továbbfejlesztette a reformgondolkodást és megalapozta a majdan az 1848-as áprilisi törvényekben kodifikált jogi és politikai eszméket.

Az országgyűlés zalai értékelése

1845. január 7-én a megyegyűlés meghallgatta a követjelentést, kihirdette az új törvényeket, s elrendelte azok végrehajtását. Meghallgatta a hozzászólókat.

Különösen nagy figyelem kísérte Deák Ferenc értékelését. Ő nem tartotta eredménytelennek az országgyűlést, hangsúlyozta annak nagy fontosságú törvényeit. Javasolta továbbá Kerkápoly István első alispán követi tevékenységének jegyzőkönyvi megörökítését.

Ez meg is történik. A követ visszadta megbízatását és ismét elfoglalta hivatalát.

Az országgyűlés zalai értékelésének e rövid, s elsősorban az elért eredményeket értékelő összefoglalásával lehet vitatkozni. Megjegyzendő azonban, hogy a zalai követ hivatalviselő volt, tehát kritikája a törvénnyel és a királlyal szemben visszafogott kellett, hogy legyen.

Zala, a jelzett körülmények ellenére ezen a diétán is, a liberális reformokat képviselő megyék élvonalában maradt. Még akkor is, amikor egy rövid időre a klérus és Metternich nyomására módosult a követutasítás.

S hogy ez így lehetett, abban nagy szerepe volt annak is, hogy a reformokat a megye követe, Kerkápoly István, személyében is képviselte.

Országgyűlési felszólalásai talán nem irodalmi és jogi remek, de tükrözik, hogy a követ becsülettel és tisztességgel képviselte a progressziót. Tehette ezt

azért is, mert a megyegyűlésben alapvetően Deák hívei voltak többségben, s így stabil háttországa volt.

Az 1843 - 44-es országgyűlés visszafordíthatatlanul az új , a polgári rend, az egyéni és a nemzeti szabadság kivívásának irányába fordította az országot.

Ebben a munkában, ebben a harcban, Zala megye és országgyűlési követe, Kerkápoly István méltóképpen fontos szerepet vállalt.

Jegyzetek, források

(1) A dolgozat mindenekelőtt a megyei közgyűlési jegyzőkönyvek, az országgyűlési iratok és kerületi ülések jegyzőkönyvei, valamint a korabeli sajtó anyagára támaszkodik.

A legfontosabb irodalmi források:

Kónyi Manó: Deák Ferencz beszédei I-V.(Bp. Franklin 1903);

Ferecz Zoltán: Deák élete I-III. Bp. 1904;

Csizmadia Andor: Deák Ferenc egyházpolitikája
(Zalai Gyűjtemény 5., 1976.)

Degré Alajos: Zala megye reformkori követutasításai
(Levéltári közlemények 44-45.évf)

Molnár András: Csány László a zalai refomellenzék élén
(Zalai Gyűjtemény 30.)

Molnár András: Pártküzdelmek költészete, parkvilliusok, kortesversek a reformkori Zalából
(Zalai Gyűjtemény 31.)

(2) Az 1635. 79. tv. 2.§. alapján

(3) Lsd.: Simonffy Emil: Jobbágyfelszabadítás Zala megyében (Zalai Tükör 1974.) és Degré Alajos: Z. m. ref. kori ..i. m.:147. o.

(4) Degré: i.m.: 146. o.

(5) Kopácsy József (1775-1847) előbb székesfehérvári (1822-27), majd veszprémi püspök, 1837-től haláláig esztergomi érsek, hercegprímás. Magyar nyelven körleveleket először ő szerkesztetett, s ő adta ki a Kézai és a Budai Krónkát.

(6) Forintos György: 1819-26: szántói alszolgabíró; 1826-28 között főszolgabíró; 1828-ban perbefogják sikkasztás, orgazdaság, korrupció stb. vádjával (Molnár András: Pártküzdelmek... 194. o.)

(7) U. o.: 195.·

(8) Degré: i.m.: 145. ; valamint Degré: Szavazási rend a megyegyűléseken 1848 előtt (Fejér megyei évkönyv 7., 127.)

(9) Molnár: i.m.: 194.

(10) Lsd.: Kónyi M. : id. m. II. 3-4.o

(11) Degré: Z. m. ref. kori. . . i. m. 150.

(12) Kónyi Manó. . id. m. II. 7.

(13) Lsd. még: Közgy. jkv.: 1843. április 24. 1221. sz.

(14) Deák levele: kelt Kehida, 1843. augusztus 29. Kerkápoly Isvánhoz. (Göcsej Múzeum adattára K 165.; közlés: Tanulmányok Deák Ferencről Zalai Gyűjtemény 1976.)

(15) Zala megyében a reformkorban általában az egyik követ az egyik alispán volt. Így 1830-ban és 1832-ben Deák Antal, 1843-ban Kerkápoly István. A másik követként valamely nagybirtokost delegálják, aki nemegyszer táblabíró, vagy főszolgabíró. Így 1825.: Deák Antal főszolgabíró, 1830. Kerkápoly István főszolgabíró, illetve Horváth János (Zalabér) 1832-ben, Deák Ferenc 1839-ben mint táblabíró kerültek megválasztásra. Mánást Zala megyében 1825. után nem jelöltek és nem választottak! (Degré: u.o.146.)

(16). Kerkápoly Károly (1824-91), pénzügyminiszter 1870-73. Róla még több érdekes részlet Tarr László: A délibábok országa c. munkájában

(17) József Antal főherceg (1776-1847), 1796. óta Magyarország nádora.

(18) Lsd.: Kerületi ülések 123. o.

(19) 1843. június 20-i országos táblai határozat

(20) Eddig Pozsony városa és lakói térítés nélkül adtak szállást a követeknek!

(21) A megye által kiküldött törvényelőkészítő bizottság igen nagy számú volt. Az 1825-ös 10 fős, az 1830-as 15 fős bizottságokhoz képest most 60 fő készítette a követutasítást. Köztük 3 mánás, 3 prelátus, 2 királyi kamarás 12 megyei tisztviselő és 40 táblabíró. A tagok között, mint 1807. óta mindig, ott volt Kisfaludy Sándor is. (Degré: u.o.: 151.o.) A pontosítás kedvéért megjegyezzük: a névsorok szerint csak 58 rendes és 36 járási tagot regisztrált a jegyzőkönyv, 1843. február 13-án, 325.sz alatt!

(22) Közgy. jkv.: 1007. sz. alapján, a fő címeket szó szerint közöljük.

(23) A zágrábitól.

(24) Goritsán (Muracsány), Zala megye, Perlaki járás

(25) Kerkápoly rendszeresen tájékoztatta Deákat is az országgyűlés munkájáról, így ő is, ha közvetve is, részt vett az ottani reformpolitika alakításában. Sőt, pl. a válaszfeliratot az őt többször meglátogató Klauzálal együtt írták, és a megyegyűléseken is igen aktív volt. Lsd.: Ferenczy Zoltán: Deák élete I. 402-403.

(26) Kerkápoly István a közgyűlést rendszeresen tudósította. Követjelentései és a közgyűlési jegyzékszámok:

1.	1843.szept. 26.	-	/ 2693./
2.	nov. 5	-	/2694./
3.	1843.dec. közepe	- 1844.jan.15./1/	
4.	1844. febr. 23.	-	/767/

5.	márc. 25.	-	márc.27. /768/
6.	jún.6.	-	jún.10. /1861/
7.	okt. 21.	-	/3319/
8.	nov.4.	-	nov. 4. /3320 és 3321/

(27) Lsd. közgy. jkv. 1844. 1. sz.

(28) 1843. december 9-én Zágrábban a horvátországi magyar pártot támogató nemesekeket fegyverrel üldözték el a városból.

(29) A megye követe számára e témákban a követutasítás 10.,17., illetve 12.,13.,35., és 43. pontjai voltak mérvadóak.

(30) Lsd. A követutasítás 15. és 41. pontjai.

(31) Zalaegerszezen ez 1844. június 11-én történt.

(32) Az 1845.január 7-i megyegyűlés anyaga.

(33) A követ az utasítás 30. pontját használhatta.

(34) A zalai követet utasítása 14. pontja orientálta.

(35) A téma a zalai utasítás 34., 45., valamint 32., 33., és 44. pont alatt szerepelt.

(36) Követutasítás 23. pont.

(37) Kerkápoly az eredeti utasítás 18. és 20., egyébként többször módosított pontjai alapján tárgyalhatott.

(38) A zalai követ a többször módosított utasítás 8.,9., 27., 29., és 36. pontja alapján dolgozott.

(39) Zalai utasítás 3. pont.

(40) E témával kapcsolatban a 16., 22., 24., 25., 26. utasítási pontokra támaszkodhatott Kerkápoly.

(41) Deák Ferenc nagy hatású beszéde 1845.február 9-én, Szentgróton hangzott el, az ottani fiók-Védegylet megalakításakor. Széchenyi a Jelenkor c. folyóirat hasábjain, 1845. május 18-tól kezdi közölni bírálatait.

(42) Hamarosan, 1846.április 5-én le is váltják, utódja az az Apponyi György lett, aki az országgyűlés berekesztésének másnapján lett másodkancellár, s aki az adminisztrátori rendszert bevezette.